

El 'redescobriment' del **Walter Benjamin** eivissenc

Dos reportatges,
un del 33
i un altre de TVE,
expliquen les vivències
de l'escriptor alemany
en els nou mesos
que va passar a l'illa
durant els anys trenta
i permeten recordar
l'Eivissa anterior
a la massificació
turística i la imatge
que en tenien els pocs
viatgers europeus
que visitaven l'illa.

Set anys abans de suïcidar-se el 1940 a Portbou fugint dels nazis, l'escriptor alemany d'origen jueu Walter Benjamin va viure a Eivissa, on redactà alguns dels seus escrits. L'estada eivissenca del pensador germànic torna a ser divulgada ara per la televisió. El 33 va emetre fa pocs dies un reportatge sobre aquest període, i TVE ultima el muntatge d'un capítol dedicat també al Benjamin eivissenc que s'emetrà el gener dins una sèrie de viatgers il·lustres a les Balears.

Els dos reportatges han estat inspirats en el llibre de l'escriptor eivissenc Vicente Valero *Experiencia y pobreza. Walter Benjamin en Ibiza (1932-1933)*, de Península. Aquest treball ha aconseguit aprofundir en el període de nou mesos en total que l'autor alemany va passar a Eivissa durant les dues estades d'aquests anys.

El llibre de Valero permet, d'un costat, identificar amb nom i llinatges molts de personatges que en els escrits de Benjamin (els redactats o concebuts a Eivissa) apareixen amb pseudònim o amb referències imprecises. Es detallen les cases on va viure a l'illa, la gent que va conèixer, les relacions sentimentals que va mantenir-hi i les impressions que li provocà el descobriment d'una illa primitiva, ancorada llavors en l'edat mitjana i totalment aliena al progrés que experimentava Europa. Aquesta és l'altra gran virtut d'*Experiencia y pobreza*, la de descriure amb gran plasticitat i capacitat d'evocació

l'aspecte, els costums i la vida a l'Eivissa dels anys trenta, molt diferent de l'actual i molt diferent, fins i tot, de la resta de les Balears d'aleshores.

Afirma Valero, parlant de Benjamin, que "l'illa d'Eivissa se li mostrà des del primer moment, sobretot, com un lloc on l'antiguitat podia ser contemplada encara com un objecte animat i no com un munt de runes. Aquest era, d'altra banda, un sentiment generalitzat entre els viatgers d'aquell temps. Creien trobar-se en un espai en què molts dels elements arquitectònics de la Mediterrània havien quedat preservats de qualsevol contaminació, inclosa la contaminació cultural".

Això era així perquè llavors Eivissa era un paradís per a la vista: un paisatge intacte amb suaus turons recoberts de pinars i, als peus, cultius cuidats com si foren un jardí. Les cases pageses, aïllades i disperses pel camp, amb formes cúbiques i de blancor enlluernadora, semblen idèntiques a les del Nord d'Àfrica o l'Orient Pròxim, i no tenen res a veure amb les de Mallorca o Menorca. Benjamin i altres intel·lectuals com ell descobriren una societat dominada per tradicions ancestrals, amb un codi d'honor igualment primari i amb una personalitat única i ben diferenciada. "Vist des de l'òptica d'un alemany, venir a Eivissa llavors era com aterrar a l'Arcàdia", afirma Valero.

Quan es refereix al filòleg alemany Walter Spelbrink, que l'any 1931 va visitar també Eivissa, Vicente Valero recupera la

Walter Benjamin i altres intel·lectuals com ell descobriren una societat dominada per tradicions ancestrals, amb un codi d'honor igualment primari i amb una personalitat única i ben diferenciada. L'escriptor alemany va portar un estil de vida molt semblant al d'altres intel·lectuals que hi havia a l'illa: experimentava amb l'haixix i altres drogues, i mantengué diverses aventures amoroses que mai acabaven bé.

impressió que li causà la població local: "Aquells camperols continuaven vivint de la mateixa manera i amb els mateixos costums que els seus avantpassats, i sense que entre ells s'hagués donat el menor índex d'interrupció per donar pas a la novetat. Les cases mateixes eren exemples vius d'una tradició secularment ininterrompuda, i tot i que Spelbrink no sabia gaire cosa d'arquitectura, assatjà una denominació per referir-s'hi: 'la casa bereber'."

Benjamin quedà sorprès sobretot per la casa pagesa eivissenca. "Es va trobar a Eivissa, l'any 1932, no solament amb unes singulars vivendes (singulars especialment a causa de la seua tipologia arcaica), sinó també amb el singular ambient intel·lectual sorgit al voltant d'aquestes mateixes cases. Entre els no gaire nombrosos forasters que hi havia a l'illa en aquell temps, tant estrangers com peninsulars, no es parlava pràcticament d'altra cosa que no fossen les cases. Com el paisatge mateix, les cases rurals de l'illa semblaven portar el segell d'allò més primordial. Assistir al seu descobriment resultava una experiència fascinant", afirma el llibre de Valero, que pren justament

el nom d'un assaig de Benjamin fet a Eivissa.

L'escriptor alemany va portar un estil de vida molt semblant al d'altres intel·lectuals que hi havia a l'illa: experimentava amb l'haixix i altres drogues, mantengué diverses aventures amoroses que mai acabaven bé i "tengué relacions personals sempre conflictives, com era habitual en ell". "Era una d'aquestes persones solitàries, però que quan s'enganxen a algú, no el deixen tranquil mai i no se'n separen, tot i que després acabin barallant-se", explica Valero.

En qualsevol cas, Benjamin no va perdre el temps aquí. "Així com altres escriptors que han passat per Eivissa es varen limitar a prendre el sol i anar de copes, Walter Benjamin va escriure aquí i va escriure també sobre aquesta illa." *Infància a Berlín* és un llibre que va ser redactat a Eivissa. Apart d'això, de les deu narracions que va fer, sis foren produïdes a l'illa, i d'aquestes, quatre parlen d'Eivissa.

Valero destaca que quan l'escriptor alemany va arribar a Eivissa encara no era l'autor consagrat en què es convertí poc després. La seua feina principal consistia a fer de crític literari al diari *Frankfurter*

Zeitung, "però no era gaire famós", assenyala l'autor de la seua biografia eivissenca.

Després de deixar l'illa, a partir de 1933, i "a pesar que aquí va tenir molt males experiències, perquè va agafar la malària i va trencar relacions sentimentals amb la seua parella", Benjamin continuava recordant aquella illa oblidada enmig de la Mediterrània. En cartes i altres escrits, l'escriptor admetia enyorar Eivissa i, fins i tot, manifestava la intenció de tornar-hi, cosa que no va fer.

Els anys eivissencs de Benjamin serien els darrers de relativa felicitat per a ell. Després del triomf dels nazis al seu país, l'escriptor va instal·lar-se a França, però després de l'ocupació alemanya durant la Segona Guerra Mundial va aconseguir un bitllet per a fugir als Estats Units. No va arribar a fer-ho. L'any 1940, quan es trobava a la frontera amb Espanya, va ser detingut per la policia i es va suïcidar a Portbou. Acabava la vida d'un home de mitjana edat, de personalitat conflictiva i gran inquietud intel·lectual que s'havia enamorat d'Eivissa.

Joan Lluís Ferrer